

SLOVENSKI vestnik

Letnik XXVI.

Celovec, petek, 9. april 1971

Štev. 14 (1499)

Misli ob praznikih

Velikonočni prazniki, ki veljajo kot simbol zmage življenja nad smrtjo, letos spet skoraj točno sovpadajo z dnevi, ki bodo ostali neizbrisno zapisani v zgodovini našega ljudstva. To so „črni“ aprilski dnevi iz let nacističnega nasilja; predvsem 14. in 15. april 1942, ko je bilo več sto zavednih slovenskih družin nasilno pregnanih z domače zemlje; pa tudi drugi dnevi v aprilu, ko so s smrtnimi obsodbami slovenskih antifašistov skušali zatreti boj koroških Slovencev za lepšo bodočnost v svobodi, miru in pravičnosti.

Pri vseh narodih je globoko zasidrana želja po miru. Kljub temu pa doživljajo narodi in posamezniki vedno spet veliki teden in hodijo svoj križev pot, pot strahu in negotovosti, razdvojeni v sebi, v strahu pred bodočnostjo, pred drugimi, pred samim seboj.

Tudi naš narod je hodil in hodi križev pot. Neusmiljeno so ga tirali na Golgato. Na smrt so nas obsodili in sodniki, ki so si nadeli ime „nadčlovek“, so si že vihali rokave, da bi izvedli justifikacijo. Toda tudi v naši zgodovini je velikemu petku sledilo velikonočno jutro. To se pravi, da veliki teden ni konec, ampak prehod v novo življenje, je neka nujnost, da mora posameznik, narod in človeštvo prehoditi križev pot in se podati na vrh Kalvarije, od koder je mogoče zaslutiti vstajenja dan.

Kdor pozna desetletja našega križevnega pota, na katerem je bila doba nacizma le ena izmed postaj, se mora pravzaprav čuditi, da sploh še živimo. Kje je skrivnost naše odporne sile, da se narodnim soviništom še ni posrečilo zaplesati poskočnice na grobu zadnjega koroškega Slovenca — kljub 14. in 15. aprilu 1942, kljub sodbam ljudskega sodišča, kljub zaporom in taboriščem smrti in predvsem kljub vsem oblikam pomencovanja, diskriminiranja in „znanstvenega“ decimiranja s pomočjo prefriganih iger številke?

Odgovor je preprost: žrtve je doprinašal naš narod in iz žrtve je raslo novo življenje! Žalivelo je v naših gozdovih in najboljši sinovi in hčere slovenskih mater so se uprli narodni smrti in s srčno krvjo, ki je pojila našo zemljo, rešili narod pred poginom. Iz grobov po vsej naši zemlji je vzkliklo novo življenje.

Prekaljeno v trdi borbi za obstanek, je naše ljudstvo kljubovalo vsem nakanam narodnih nasprotnikov. Žrtve in prestano trpljenje pa nam nalagajo dolžnost, vsakemu posamezniku, da nihče izmed nas ne sme stati ob strani v plemeniti in pravični borbi za narodni obstanek, za njegov prostor pod soncem. Nihče ne sme samo gledati, temveč vsak mora pogumno stopiti v vrste onih, ki se borijo za enakopravnost, za prijaznost med narodi, za svobodno življenje v trajnem in pravičnem miru.

Brez dela in boja namreč ni uspehov, ni sadov. Ne smemo čakati, da nam bo kdo na krožniku prinesel pravice, ki so nam zajamčene v državni pogodbi in po ustavi; za doseg te pravice se moramo boriti, vztrajno in odločno. In ne smemo dovoljevati, da bi soviništri še naprej uredničili pravičnim svojim temne načrte; upreti se jim moramo in nenehno razgaljati njihove nakane. Predvsem pa moramo potrebo in upravičenost našega boja približati mladini, ji pomagati, da bo znala razumeti in spoštovati žrtve, ki jih je doprinašal naš človek v vseh desetletjih boja za narodni obstoj in razvoj.

Če nas bodo te misli spremljale in usmerjale naše delo, potem smo lahko prepričani, da bo tudi v življenju našega ljudstva velikemu tednu sledilo velikonočno jutro — dan vstajenja!

POKRAJINSKI SVET V TRSTU SPREJEL:

Dokument o pravicah slovenske manjšine

Slovenska narodnostna skupnost v Italiji je ob podpori vseh demokratičnih sil dosegla spet lep uspeh v svojem boju za priznanje pravic, ki jih ima zajamčene v ustavi, mednarodni pogodbi in deželnem statutu. Tržaški pokrajinski svet je namreč skoraj soglasno — proti sta glasovala le dva misovska (neofašistična) svetovalca — sprejel dokument o pravicah slovenske manjšine.

V tem dokumentu pokrajinski svet izraža upanje, da bodo pravice Slovencev v Italiji urejene z zakonskimi ukrepi, ki naj jih pripravi parlament ob sodelovanju dežele Furlanije-Juljske krajine. Pokrajina sama pa se obvezuje, da bo uredila bistvena vprašanja, za katera je pristojna. Med temi navaja dokument predvsem spoštovanje slovenščine v uradih, okrepitev osebja slovenskih srednjih šol, podporo slovenskim kulturnim ustanovam, pobudo za ustanovitev stolice slovenskega jezika na tržaški univerzi ter dvojezične napise, za katere je pristojna pokrajina.

Besedilo dokumenta uvodoma poudarja, da „pokrajinski svet upošteva dejstvo, da je slovenska jezikovna skupnost organsko vključena v politično, družbeno in gospodarsko življenje pokrajine in jo kako-

vostno opredeljuje kot element bogatitve omike in demokracije vse pokrajinske skupnosti“. Zato poudarja nujnost, da se nadalje v praksi izvajajo določila ustave in deželnega statuta za rešitev specifične problematike, katere nosilka je slovenska skupnost. V smislu teh ugotovitev pokrajinski svet poudarja, da mora vlada in parlament nujno pripraviti zakonodajne ukrepe, ki so še potrebni za popolno izvajanje zaščite in enakopravnosti slovenske narodne manjšine.

Med razpravo v pokrajinskem svetu so govorniki posameznih strank in skupin izrazili zadovoljstvo, da je prišlo v tem vprašanju do soglasja, ki odpira nove možnosti za reševanje manjšinske problematike. S tem bo, kakor je naglasil odbornik Slovenske skupnosti inž. Milan Sosič, pokrajina dala pozitiven doprinos k reševanju vprašanj slovenske narodne manjšine.

Zelo tehtne misli (ki bi si jih lahko brez škode zapisali za ušesa tudi socialistični poslanci na Koroškem!) je med razpravo naglasil socialistični odbornik Lucijan Volk. Poudaril je, da je vprašanje slovenske manjšine „ločnica in merilo demokratičnosti političnih sil“ ter da je skrajni čas, da se odpravijo vse zapreke za enakopraven in svoboden razvoj slovenske manjšine. K temu — je dejal — so socialisti prispevali tudi s tem, da so uredničili vključevanje slovenskih predstavnikov v krajevne upravne organe. Nadalje je socialistični odbornik

menil, da nerešenih vprašanj ni mogoče omejevati na jezikovno področje, marveč je Slovincem treba dati vse pravice, ki jim pripadajo v sodobno urejeni družbi. „Imeti morajo ugodne pogoje za svoboden razvoj na narodnostnem, političnem, družbenem, gospodarskem in kulturnem področju. Čutiti se morajo svobodne in enakopravne, v domači hiši, ovrednoteni na področju, kjer živijo, vključeni v vse javne, državne in poldržavne organizme. Gospodarsko morajo uživati podporo, omogočen pa jim mora biti stalen in ustvarjalen stik tudi z matičnim narodom.“

Razpravo je zaključil predsednik pokrajinskega sveta Zanetti, ki je dejal, da je treba razširiti mehanizem demokratične skupnosti, da bo postala edina za oba naroda, ob spoštovanju njim lastne specifičnosti.

Prijetne velikonočne praznike vsem bralcem, naročnikom, sotrudnikom in prijateljem želim!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
SLOVENSKEGA VESTNIKA

U Tant o ohranitvi miru

Glavni tajnik Združenih narodov U Tant se je odločno zavzel za okrepitev mehanizma OZN, katerega naloga je ohraniti mir na svetu. Če ne bomo dosegli tega, je dejal U Tant, potem bo svetovna javnost izgubila zaupanje v politično učinkovitost Združenih narodov.

To je U Tant izjavil v posebnem odboru za mirovne operacije, ki zaseda v OZN. Poudaril je, da je odvrnitev vojne ter pravična in trajna ureditev političnih problemov predvsem odvisna od tega, ali bo OZN sposobna vzpostaviti učinkovite mirovne sile ali misije opazovalcev.

Posebni odbor, ki zaseda zdaj na sedežu Združenih narodov, mora do 1. maja sestaviti poročilo o vojaških opazovalcih, katerih naloga je nadzirati izvajanje resolucij varnostnega sveta, in o mirovnih silah OZN.

Ustavna reforma v Bolgariji

Kakor v Jugoslaviji, tako trenutno tudi v Bolgariji pripravljajo reformo zdaj veljavne ustave. Predlog za novo ustavo, ki naj bi zamenjala zdaj veljavno ustavo iz leta 1947, je izdelala posebna komisija pod vodstvom predsednika vlade Todorija Živkova.

Med zanimivimi novostmi v predlogu nove ustave je državni svet Bolgarije namesto dosedanjega prezidija narodnega sobranja. Novi organ, ki bo imel precej širša pooblastila kot sedanji prezidij, bo združeval zakonodajno in izvršno funkcijo. Med drugim bo državni svet prevzel splošno vodenje in kontrolo nad delovanjem vlade in drugih državnih organov, predstavljal bo LR Bolgarijo v mednarodnih odnosih, skrbel bo za notranjo in zunanjo politiko države med dve-

ma zasedanjema sobranja itd. Poudoben organ imata tudi SR Romunija in DR Nemčija.

Predlog nove bolgarske ustave pravi, da je LR Bolgarija član „svetovne socialistične skupnosti“ oziroma, da se gospodarstvo Bolgarije razvija kot „del svetovnega socialističnega ekonomskega sistema“. Ustava predvideva državno in združeno lastnino, lastnino družbenih organizacij in osebno lastnino. Privatna lastnina ni predvidena, zato pa je uzakonjena osebna lastnina, ki lahko služi samo za zadovoljitev „osebnih in družinskih potreb“.

Predlog nove ustave so dali v široko razpravo. Komisija, ki je predlog pripravila, pa je narodnemu sobranju priporočila, da bi novo ustavo dokončno sprejeli z ljudskim glasovanjem.

Živahno politično vzdušje

PRED BLIŽNJIMI PREDSEDNIŠKIMI VOLITVAMI

Po sedanjem „premirju“, ki sta ga obe veliki stranki sklenili za velikonočni teden, se bo volilni boj za letošnje predsedniške volitve znašel v zadnjem odločilnem, zato pa gotovo tudi najbolj napetem obdobju. Toda politično vzdušje v Avstriji je tudi že doslej nenavadno razgibano ter kaže, da pri teh volitvah gre za izredno važno odločitev, ki bo morda tudi najbolj vplivala na nadaljnji razvoj notranjepolitičnega dogajanja.

Pri tem se postavlja v ospredje nekaj posebno zanimivih dejstev. Po eni strani se sedanja socialistična vlada že pripravlja na svojo prvo obletnico; po drugi strani pa ÖVP še vedno ni prebolela poraza, ki ga je doživela pri lanskoletnih državnozbornih volitvah. Tako eno kot drugo se zrcali v politični aktivnosti, ki jo razvijata obe veliki stranki pod plaščem volilnega boja za predsedniške volitve. V resnici pa sta si obe na jasnem, da 25. aprila avstrijsko ljudstvo ne bo odločalo samo o tem, kdo bo v prihodnjih šestih letih zavzemal položaj zveznega prezidenta, marveč bodo te volitve v bistvu tudi nekak plebiscit o splošnem političnem dogajanju v državi.

Zato je v zadnjem času tudi vedno pogostejše slišati domneve in ugibanja glede morebitnih državnozbornih volitev, ki jih nekateri napovedujejo že za to leto. Če, kdaj in kdo jih bo „izzval“, trenutno še ni znano. Toliko bolj pa se obe strani že zdaj trudita z medsebojnim obmetavanjem, z očitki in s kritiko, pri kateri glede argumentov prav nič nista izbirični. Da je za ÖVP zdaj naenkrat edino zveličavno sredstvo vladna koalicija, o kateri pa v času svoje samovlade nič ni hotela slišati — to je le eden izmed primerov, ki kažejo, kako daleč lahko zavede nenačelna politika. Če gre pri tem še za stranko, ki se od lanskoletnega poraza naprej še vedno brez uspeha bori za notranjo konsolidacijo, potem je razumljivo, da v njej druga stranka trenutno ne vidi za koalicijo sposobnega partnerja.

Do predsedniških volitev je le še

kratka doba dveh tednov. V teh dveh tednih bosta obe strani še enkrat zastavili vse svoje sile — formalno in na zunaj za izvolitev novega zveznega prezidenta, toda hkrati tudi v prepričanju, da bo pri teh volitvah padla odločitev v širšem pomenu. Saj od izida predsedniških volitev je končno lahko odvisno tudi to, kdo in kako bo v prihodnjih letih z vladnih pozicij vodil državno politiko v Avstriji.

Italijanski poslanik JE URADNO OBISKAL KOROŠKO

Prejšnji teden je bil na uradnem obisku na Koroškem italijanski poslanik v Avstriji dr. Enrico Aillaud, ki je ob tej priložnosti imel razgovore predvsem z deželnim glavarjem Simo, obiskal pa je tudi predsednika deželnega zbora Tiličana ter celovški magistrat, kjer ga je sprejel podžupan dr. Romauch. Med bivanjem na Koroškem so poslanka spremljali tajnik poslaništva dr. Vittorio de Mohr ter generalni konzul v Celovcu dr. Marcantio Venier in konzul dr. Paolo Andics.

Pri razgovorih je bilo zlasti poudarjeno dobro sodelovanje v prostoru Alpe-Jadran, kar je bilo prikazano kot vzor pri uredničenju združene Evrope. Glede gospodarskih odnosov je bilo z italijanske strani naglašeno zanimanje za podobno ureditev, kot velja med Južno Tirolsko na eni ter Severno Tirolsko in Predarlško na drugi strani.

Med svojim obiskom se je italijanski poslanik živo zanimal tudi za položaj slovenske narodnostne skupnosti, kar je prišlo do izraza tudi na sprejemu, ki ga je ob koncu svojega obiska priredil za predstavnike koroškega političnega, kulturnega in gospodarskega življenja Koroške.

Zbornik „Koroški plebiscit“

JE IZŠEL PRI SLOVENSKI MATICI V LJUBLJANI

Slovenska matica v Ljubljani je pred nedavnim predstavila javnosti svojo knjižno zbirko za leto 1970. Obsega tri dela, in sicer poleg „Poznogotske plastike na Slovenskem“ Emilijana Cevca in „Iz knjige spominov“ umetnostnega zgodovinarja Vojeslava Moleta predvsem obširni zbornik z naslovom „Koroški plebiscit“. Pri tem zborniku, ki so ga uredili Janko Pleterški, Lojzen Ude in Tone Zorn, so sodelovali najvidnejši slovenski zgodovinarji, publicisti in pravniki; poleg že omenjenih so zastopana še imena Fran Zwitter, Bogo Grafenauer, Ivan Tomšič, Drago Druškovič in Julij Felaher. Že seznam sodelavcev je torej jamstvo, da gre pri zborniku res za standardno znanstveno publikacijo, ki predstavlja dragocen prispevek k raziskovanju problematike, ki jo poznamo pod imenom narodnostno vprašanje na Koroškem.

Naj kar v začetku povemo, da namen tega zapisa ni kritična ocena knjige (za tako je potrebno več časa in prostora), marveč hočemo v naslednjih vrsticah zbornik „Koroški plebiscit“ samo predstaviti in vzbuditi zanj zanimanje tudi med bralci našega lista.

Zbornik o koroškem plebiscitu je nastal — kakor je povedano v uvodni besedi urednikov — na povabilu in z organizacijskimi močmi Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, delo pa je omogočil Sklad Borisa Kidriča. Po „Koroškem zborniku“, ki ga je leta 1946 izdala Državna založba Slovenije, je to zdaj drugi zbornik razprav, ki obravnavajo narodnostna vprašanja na Koroškem. Pri tem je, kakor pove že naslov knjige, poseben poudarek na oboroženi in plebiscitni borbi v letih 1918—20.

Posamezni prispevki govorijo o razvoju narodnega vprašanja na Koroškem pred prvo svetovno vojno, o položaju koroških Slovencev med njo, o razmerah na poznejšem plebiscitnem ozemlju od razpada Avstroogrske do jugoslovanske zasedbe cone A, o diplomatskem reševanju slovenske severne meje ter o jugoslovanski in avstrijski politiki v pripravah na plebiscit; obdelani so družbeni in politični elementi plebiscitne odločitve 10. oktobra 1920 ter pravni vidiki glasovanja in njegove posledice; posebej pa je obravnavan tudi odsev plebiscita v jugoslovanski in avstrijski književnosti.

O obsežnosti in pestrosti zbornika govori že bežno naštevanje naslovov posameznih prispevkov: Etnične in družbene osnove koroškega vprašanja (Fran Zwitter); Slovenska Koroška pred prvo svetovno vojno (Janko Pleterški); Koroški Slovenci med prvo svetovno vojno

ški plebiscit leta 1920 (Ivan Tomšič); Različnost dveh pisateljskih sporočil (Drago Druškovič primerja dva romana dveh koroških pisateljev o plebiscitu, namreč Prežihovo „Požganico“ in Perkonigove „Patrioten“); Koroški Slovenci v letih 1920—1930 (Tone Zorn); Tiskani viri in literatura o koroškem plebiscitnem obdobju (Tone Zorn).

Posebej je treba omeniti, da je vsaki razpravi ob koncu dodan kratek povzetek tako v angleškem kakor tudi v nemškem jeziku. Dokumentarno vrednost posameznih prispevkov ne izpričuje le izredno obsežna navedba virov in opomb, marveč jo zlasti poudarjajo tudi številne priloge — od najrazličnejših zemljevidov in kart pa tja do zanimivih dokumentov, ki so v faksimilirani obliki veren posnetek originalov. Ne nazadnje pa tudi mnoge ilustracije med tekstom (krajevne slike, osebnosti, dokumentarni posnetki in reprodukcije letakov iz plebiscitne dobe) izpopolnjujejo knjigo, ki obsega 564 strani velikega formata.

Za zaključek le še kratka, zato pa toliko bolj značilna ugotovitev iz uvodne besede, kjer uredniki zbornika poudarjajo: „Eno bistveno vprašanje pa je ostalo nerešeno: medtem ko so za našo temo jugoslovanski arhivi odprti in dostopni raziskovalnemu delu ne glede na državljanstvo raziskovalca in medtem ko smo v tem pogledu imeli pozitivne izkušnje tudi v arhivih na Dunaju, je koroški deželni arhiv v Celovcu slejkoprej zaprt jugoslovanskim raziskovalcem. Sodelavec zbornika, ki je prosil za možnost vpogleda v akte koroških deželnih dejavnikov do 10. oktobra 1920, je dobil sicer vljuden, a popolnoma odklonilen odgovor s pripombo, da bodo tudi po poteku 50-letne zapore veljale za uporabo bistvene in neobičajne omejitve. Takšno diskriminiranje našemu delu seveda ni bilo v prid, a zelo dvomimo tudi, če je v prid znanstvenosti in kritičnosti zgodovinske misli v Avstriji sami. Prav gotovo pa zapira možnost enakopravnega soočena, kaj šele dialoga, vsaj po kriterijih sodobne misli.“

Mislimo, da tukaj ni potreben poseben komentar, saj so si pristojni činitelji na Koroškem s svojim zadržanjem sami pisali sodbo — pred

15. APRILA V CELOVCU:

Drama SNG iz Ljubljane

Kakor smo v našem listu že poročali, bo v okviru kulturne izmenjave med Koroško in Slovenijo gostovala v Celovcu Drama SNG iz Ljubljane, ki bo v četrtek 15. aprila zvečer v Mestnem gledališču uprizorila Shakespearovo dramo „Macbeth“.

Pod vodstvom režiserja Žarka Pešana (ki ga v Celovcu poznamo že po treh njegovih uprizoritvah) se bo občinstvu predstavil izbran ansambel ljubljanske Drame. V vlogi Macbetha bomo videli Borisa Kralja, medtem ko bo vloga Lady Macbeth igrala Duša Počkajeva; nadalje sodelujejo Rudi Kosmač (Macduff), Andrej Kurent (Banquo), Jurij Souček (vratar) in Slavka Glavinova (Lady Macduff), tri sestre-čarovnice pa predstavljajo Ivanka Mažanova, Mihaela Novakova in Mojca Ribičeva. Primerno sceno je pripravil Sveta Jovanovič, za kostume odgovarja Mira Jarčeva in glasbeno spremljavo je oskrbel Ivo Petrič.

V izvedbi ljubljanske Drame je „Macbeth“ — kakor so pokazale predstave v Ljubljani in Trstu — res pravi užitek za ljubitelje dramske umetnosti. Zato smo prepričani, da bo gostovanje odskih umetnikov iz Slovenije lepo doživetje tudi za obiskovalce celovskega Mestnega gledališča.

Avtor o svoji „bridki“ knjigi

Ob izidu „Koroških razglednic“ (Ansichtskarten von Kärnten) Janka Messnerja, o katerih smo poročali že v zadnji številki našega lista, je avtor dejal, da je to „bridka“ knjiga. „To so mrke razglednice. Na njih mrkost opozarjam s to knjigo in na to, da moramo eni in drugi (Slovenci in Nemci na Koroškem) pogledati resnici v obraz, čeprav je za Slovence pa sramotna. Moje „razglednice“ je pobudila pompozna, velenemška, anahronistična in grozljivo sramotna proslava 50-letnice plebiscita na Koroškem, v katerem smo koroški Slovenci Koroško „rešili“ Avstriji, pa so nas 10. oktobra lani pozabili, ignorirali.“

Na vprašanje, kako misli da bo knjiga na Koroškem sprejeta, pa je Janko Messner dejal: „Kaj različno. Mladim koroškim Slovincem se bo najbrž zdela še vedno konvencional-

na, premalo radikalna, obe politični organizaciji Slovencev pa bosta najbrž v njej videli potrebno opozorilo in obtožbo razmer, kakršne so. Bralci med večinskimi življenjem pa se bodo nekateri najbrž nad knjigo zamislili (nemški koroški pesnik Helmut Scharf, ki sem mu pokazal rokopis, je rekel, da ga je presunil in da se lahko vživi v moje početje), marsikdo pa bo rekel, da knjiga samo kali ozračje, verjamem pa, da bodo mnogi vendarle brali v knjigi to, kar sem z njo hotel povedati.“

Pri mariborski založbi Obzorja bo po napovedi ravnatelja prof. Jožeta Košarja v nekaj tednih izšlo delo nemškega koroškega pisatelja Lorenza Macka, namreč roman „Job in podgane“. Prav tako pa namerava založba izdati v skupni knjigi antologijo dveh koroških nemških pesnikov — Helmuta Scharfa in Michaela Guttenbrunnerja.

Razpis nagrad vstaje slovenskega naroda

Tudi za letos je Zveza združenj borcev NOV Slovenije razpisala nagrade vstaje slovenskega naroda, in sicer za najboljše literarne, zgodovinske, memoarne, likovne, glasbene, radijske, televizijske in filmske stvaritve o revoluciji in narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem.

Razpisanih je bilo 5 nagrad v skupnem znesku 30.000 dinarjev. Posebna žirija bo ocenjevala umetniška in znanstvena dela, ki jih lahko predlagajo založbe, galerije, umetniška in znanstvena strokovna društva in ustanove, organizacije Zveze borcev, muzeji NOV in posamezniki.

Namen nagrad vstaje slovenskega naroda je vzpodbujanje umetniškega in znanstvenega obravnavanja revolucionarne tematike in prizadevanja za doseg čim večje kvalitete takih stvaritev, ki ohranjajo in razvijajo etične vrednote revolucije in jih prenašajo na mlade generacije.

KULTURNE DROBTINE

● Znani operni tenorist Anton Dermota, po rodu Slovenec, ki pa že desetletja deluje kot član dunajske Državne opere, je bil pred kratkim določen posebne počastitve, ko mu je dunajski župan Felix Slavik izročil častno medaljo mesta Dunaja.

● Po dolgi bolezni je v New Yorku v starosti 88 let umrl Igor Stravinski, eden največjih glasbenikov našega stoletja. Rojen je bil v Rusiji, vendar je svojo domovino zapustil že leta 1910 in potem živl nekaj časa v Evropi, zadnja desetletja pa v Ameriki. Stravinskega, ki je odločilno vplival na glasbo 20. stoletja, so imenovali tudi „Einstein glasbene umetnosti“.

bilo nobene strasti. Le po nežnosti sta hrepenela kakor izsušena zemlja po dežju.

Ležala sta objeta v trdnem snu, brez sanj. Na ognjišču so mrle žerjavice. Kot mačje oči so rdeče tlele v temo. Njihov lesk se je zrcalil na strojnici, ki je stala pripravljena ob Primožu. Sprožilec je bil napet in kolobar nabojev pripravljen.

12

Deževalo je ves dan. Južni veter je od morja gonil črede oblakov, ki so nad hribovjem zbledeli in izginjali v daljave. Dež je lil v belih zavesah zdaj bolj, zdaj manj, vendar vztrajno.

Zjutraj se je Primož prebudil ob prvem svitu kot vojak, ki noče biti presenečen. Tako sta ga naučili dve leti vojne. Rahlo je dvignil dekletovo glavo, da je vzel roko izpod nje, se osvobodil objema njenih rok in previdno zlezal s pograda. Ni je maral prebuditi. Pustil jo je, da je brezskrbno spala naprej, le njen spokojni obraz si je ogledal. Napravil se je v mraku, se ogrnil s šotorskim krilom in se oborožil. Spustil se je v gozd, kjer je postal, nekajkrat globoko vdihnil sveži zrak in dvignil obraz k nebu. Kaplje so padale nanj in mu polzele po licih kot solze radosti. Priklinal si je v spomin vse, kar se je dogodilo prejšnji večer in neznanska moč ga je obšla. Bilo je zelo lepo, je pomislil, lahko pa bi bilo tudi drugače. Za to „drugače“ je dopuščal več možnih razlag, v katere se pa ni spuščal. Pod vejami debele, košate smreke je sedel in čakal svitanja. V jutranjem mraku je bilo drevje podobno orjakom, ki z utrujenimi rokami drže vso težo sivega neba. Bela svetloba je počasi vdiral med drevje. Gledal je, kako je rastla in prluškoval je padanju dežja po preperem listju. V gozdu se ni nič zganilo. Tudi ptice niso pele. Ko se je zdaniho,

tek. Z veliko slastjo sta pojedla vse, in če se ju ne bi loteval spanec, bi pristavila še enkrat. Zato je Ana razbrskala staro travo v pogrado in pripravila ležišče. Travo je skrbno pregnila z odejo in delala je s tako vnemo kakor včasih, ko sta ležala po skednjih in pod milim nebom na smrekovih vejicah, ki jih je nalomil Primož.

Ležala sta tesno drug ob drugem, molčala in poslušala škrabljanje dežja po strehi in gledala v umirajoči ogenj na ognjišču. Ana je imela glavo na njegovi rami, kakor prvi večer, ko jo je vzel k sebi.

„Tri mesece že nisva spala skupaj, Primož,“ mu je dejala in se dvignila, da bi mu videla oči.

„Da, bilo je zelo dolgo.“

„Tako mi je, kot da sanjam. Moram se prepričati, da si ti, moram te čutili. Moram vedeti, da si res ti!“

S plaho nežnostjo se je pritisnila k njegovemu obrazu in ga poljubila. Njegove oči so sijale mimo in zvesto. Potem jo je nežnost preplavila, da ni vedela, kaj bi počela. Božala ga je po obrazu, vratu, po rokah in prsih. „Hočem se te dotakniti, da vem, da si živ!“

Segel ji je z roko pod jopico in začutil je toplotino in mehko njenege telesa. Roka mu je zdrsula navzgor in se ustavila na jedrih prsih. Z drugo roko ji je segel v lase in se igral z njimi. Ležal je sproščeno in brez misli. Bilo mu je neskončno prijetno in tok neznanih čustev in hotenj je valoval skozenj kakor veter skozi travo, kakor slap prek skal. Njena nežnost ga je ganila in mu vzela vse besede. Tega ni vedel, da je na svetu lahko tudi tako. Stisnil jo je k sebi, kot bi se bal, da mu je ne bi ponoči v snu ukradli in ji šepnil v uho: „Ti si čudovito dekle.“ Začutila je njegove roke, ki so jo božale in zdelo se ji je, da tone v sladki utrujenosti. „Primož, kako te ljubim.“ mu je šepnila v uho in se tesno privila k njemu. V njenem dotikanju ni

65 TONE SVETINA

UKANA

PRVA KNJIGA

„Mene imajo včasih za čudaka. Ne poznajo me in tudi ti me ne poznaš, ker se ne razkrivam rad in sem bil vedno bolj samotni. Zrastel sem ob gozdu, na samotni, toda bilo je čudovito lepo in polno sonca. K bližnjim otrokom je bilo predaleč, zato sem se motil največ sam s seboj. Že kot otrok sem hrepenel po ljubezni. Ne zato, da bi bil ljubljen, saj so me vsi imeli radi. Silno ljubezen sem čutil v sebi, ki sem jo moral nekemu izkazovati, zato sem jo delil z gozdom, z rožami, z živalmi. Nikdar mi ni bilo do ljubimkanja z dekleti, ker v to igro nisem nikoli verjel. Iskal sem človeka, ki bi me razumel in bi z radostjo v srcu sprejemal mojo ljubezen. Bitje, v katerega duši bi moje najlepše misli našle odsev in se združile v svetlobo, ki bi svetila tudi drugim.“

„Kako lepo si mi povedal. Ne veš, kako si želim, da bi ostala tako sama in živela samo za ta dan.“ V očeh ji je zasijala svetloba, kakršne še ni videl pri njej.

„Toda živela sva tudi včeraj in živeti morava še jutri,“ se je nasmehnil in dodal: „Zato nama mora biti sedaj lepo, toplo in tudi tole meso, ki se nama je že skoraj zažgalo, morava jesti. Medtem pa so se že posušile moje hlače, zato bom pogospodinjil jaz, ti pa se še lepo grej in sušil.“

Zasukal se je in pripravil hrano. Slasten duh po kuhinjskem mesu, pomešan z vonjem dima, jima je zbudil dober

Bodimo odločni in samozavestni

potem nam nihče ne bo kratil enakopravnosti

Na različnih področjih dnevnega življenja se dogajajo primeri, ko človek do svojega sočloveka ni dovolj strpen. Posebno pogosti so primeri nestrpnosti v narodnostnem oziroma jezikovnem pogledu. Tudi v našem listu smo pred meseci spej poročali o takih primerih nestrpnosti. Dogajali so se v poštnem avtobusu na progi med Borovljami in Slovenjim Plajberkom, ko tamkajšnjemu žoferju Pesjaku očitno ni šlo v glavo, da se z njegovim avtobusom vozijo tudi potniki slovenske narodnosti, ki imajo v členu 7 državne pogodbe še posebej zagotovljeno pravico do uporabe slovenskega jezika, ki je dodatno k nemškemu priznan kot uradni jezik. Zaradi očitnega diskriminiranja slovenskih potnikov je Zveza slovenskih organizacij napravila 2. 3. 1971 ustrezno pritožbo na pristojno pošto direktorcije.

Pred nedavnim je ZSO prejela od predsednika poštne direktorcije za Koroško dvornega svetnika diplomir. Antona Köstnerja naslednji odgovor:

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben vom 2. 3. 1971, betreffend eine erbetene Versetzung des auf den Postautolinien Ferlach-Loibluntunnel und Windisch Bleiberg eingesetzten Omnibuslenkers, POO Franz Pesjak, erlaube ich mir Ihnen nach eingehender Erhebung zum Sachverhalt folgendes mitzuteilen:

Es sei mir vorweg gestattet, auf die abschliessende Bemerkung in Ihrem Schreiben vom 2. 3. 1971 Bezug zu nehmen, wonach dem Zentralverband slowenischer Organisationen bekannt ist, „dass die meisten in Südkärnten eingesetzten Omnibuslenker und die meisten Postangestellten diesbezüglich zu keiner Klage Anlass gegeben haben und, wenn sie die entsprechenden Sprachkenntnisse besitzen, auch in dieser Hinsicht auf die sprachlichen Verhältnisse in Südkärnten Rücksicht nehmen“. Ich darf dies als Beweis für den Erfolg der Bemühungen der Österreichischen Post- und Telegraphenverwaltung festhalten, allen Anstandsbenützern (Fahrgästen) unterschiedslos und gleichartig zu begegnen.

Insbesondere auch das im Omnibusdienst eingesetzte Lenkerpersonal wird von den zuständigen vorgesetzten Organen immer wieder belehrt, wie es sich zu verhalten hat, wenn sich Fahrgäste einer anderen als der deutschen Sprache bedienen. Es wurden uns keinerlei Schwierigkeiten bei der Befolgung der vorgesehenen Vorgangsweise bekannt.

POO Franz Pesjak, geboren in Drabunashach, wohnhaft Suetschach 62, Post Feistritz i. R., ist bereits seit Jahren auf den angeführten Postautolinien als Omnibuslenker eingesetzt und hat bisher in keiner Weise Anlass zu einschlägigen Beschwerden gegeben.

Nunmehr hat sich POO Pesjak jedoch, wie die durchgeführten Erhebungen ergeben haben, in mehreren Fällen nicht an die bestehenden Anordnungen gehalten. Unmittelbar nach Bekanntwerden der aufgezeigten Vorfälle wurde dem Genannten sein, den ergangenen Weisungen nicht Rechnung tragendes Verhalten ausgestellt. Er wurde ermahnt und eingehend belehrt, wie er vorzugehen habe, wenn Fahrgäste sich — im bezogenen Falle — der slowenischen Sprache bedienen.

Bei der Art der Pflichtverletzung würde eine Versetzung des Genann-

ten zum Zwecke einer Ahndung der Dienstpflichtverletzung keine gesetzliche Deckung in den bestehenden dienstrechtlichen Vorschriften finden. Es würde überdies eine im Bereiche der Österreichischen Post- und Telegraphenverwaltung bisher nicht geübte Härte gegenüber einem Bundesbeamten darstellen, ihn ohne vorherige Ermahnung und ohne ihm Gelegenheit zur Bewährung zu bieten, von seinem Dienstorte abzuführen.

Da sich der Beamte nach Vorhalt der Pflichtwidrigkeit seines Verhaltens und darüber hinaus der Verpflichtung zur Beförderung aller Fahrgäste — auch jener, die sich nicht der deutschen Sprache bedienen — einsichtig gezeigt hat, dürften sich in Hinkunft keine Schwierigkeiten in Bezug auf die Fahrgastabfertigung durch POO Pesjak ergeben. Es liegen sohin derzeit keine wichtigen dienstlichen Interessen für eine Versetzung des Beamten vor, die allein eine derartige Massnahme rechtfertigen könnten.

Ich darf ergänzend bemerken, dass auch die h. o. Personalvertretung diesen Standpunkt vertritt und sich dahingehend ausgesprochen hat, dass dem Beamten Gelegenheit zur Bewährung geboten werden müsse.

Der Vorfall wurde zum Anlass genommen, um neuerlich alle Omnibuslenker des slowenischen und gemischtsprachigen Gebietes nachhaltigst und eindringlichst zu unterweisen, wie sie sich in derartigen Fällen zu verhalten haben.

Ich hoffe, dass durch die getroffenen Massnahmen in Zukunft slowenisch sprechende Fahrgäste in unseren Omnibussen im Sinne des Art. 7, § 3 des Staatsvertrages 1955 behandelt werden.

V tem odgovoru poštna direktorcija torej priznava upravičenost in utemeljenost pritožbe ZSO ter zagotavlja, da je Pesjaka klicala na zagovor, ker je kršil predpise, ko ni spoštoval enakopravnosti slovenskega jezika. Poštna direktorcija tudi izraža prepričanje, da se v bodoče take stvari ne bodo več dogajale ter da bodo slovenski potniki deležni pravic, ki jih jamči člen 7 državne pogodbe.

Ta primer spej jasno kaže, da moramo vedno in povsod, kjer doživimo ali zremo za kakšen primer diskriminiranja, nanj opozoriti, kajti če bomo odločni in samozavestni, si bomo gotovo priborili zakonite pravice in nihče nam ne bo kratil enakopravnosti ne v zasebnem in tudi ne v javnem življenju.

Slovenski film

»Lucija«

v Čajni in Št. Jakobu v Rožu

Kot znano, je Slovenska prosvetna zveza tudi letos omogočila predvajanje slovenskega celovečernega filma in tako ugodila želji številnih ljubiteljev slovenske filmske umetnosti. Tokrat smo lahko gledali umeetniški film »Lucija« ter film o slikarju Božidarju Jakcu, na splošno željo pa še film o ziljskem števanju. Akcija Slovenske prosvetne zveze je pri prebivalstvu južne Koroške našla izredno dober odmev, kar se je predvsem izkazalo pri dobrem obisku posameznih predstav, o katerih smo redno poročali.

Tu naj bo beseda še o zadnjih dveh predstavah slovenskega filma »Lucija«, in sicer v Čajni v Ziljski dolini in v Št. Jakobu v Rožu.

Predstava v Čajni (26. marca) je privabila veliko obiskovalcev kljub izredno slabemu vremenu, kajti fisti večer je v Ziljski dolini močno snežilo. Kljub takemu vremenu so šli ljudje na pot, in teh je bilo nad sedemdeset, kar je vsekakor lepo število, če pomislimo na predstave nemških filmov, ko pod ugodnejšimi pogoji šestokrat vrtilo film petnajstim ali dvajsetim obiskovalcem. Tu moramo še povedati, da kinodvorana na Čajni v najboljšem primeru sprejme nekaj nad 120 ljudi. Predstava v Št. Jakobu v Rožu pa

je tudi tokrat bila vsestranski uspeh, kajti kino Janach je bil popolnoma razprodan.

S tem pa je tudi prizadevanje Slovenske prosvetne zveze dobilo zgovorno potrdilo, da je njeno delo na filmskem področju pravilno. Uspeh pa ji nalaga hkrati obvezo, da tudi v bodoče skrbi za predvajanje slovenskih filmov na dvojezičnem ozemlju Koroške.

Ko poročamo o uspehih predstavah filma »Lucija« po naših krajih, pa moramo naše bralce tudi obvestiti, da se je SPZ tudi pri filmu »Lucija« trudila, da bi ga predvajal kinematograf v Pliberku. Kot znano, ima za svoje podjetje najeto dvorano v Grenzlandheimu in mu je vodstvo le-tega prepovedalo predvajati že film »Samorastniki«. Tudi ob prizadevanjih za film »Lucija« žal SPZ ni imela uspeha in so zato ljubitelji slovenskega filma v Pliberku in okolici bili prikrajšani za ta kulturni užitek. O tem, kar je s tem v zvezi pisal »pristojni« gospod Stukovnik, tu ne bomo poročali, ker vsi, ki ga poznajo, vedo, kako si on in njegovi »duhovni bratje« predstavljajo sožitje obeh narodov v deželi. Prepoved slovenskega filma v Pliberku to prepričljivo potrjuje.

Valentin Just petinsedemdesetletnik

Danes obhaja vladni svetnik Valentin Just svoj petinsedemdeseti življenjski jubilej. Rodil se je v Doleh pri Borovljah in izhaja iz delavsko-kmečke družine. Njegov oče je svojo družino preživljal tudi kot puškar, ker mala kmetija ni bila dovolj velika, da bi nudila dovolj kruha. Svojo mladost je Valentin Just preživljal v rojstnem kraju, v Borovljah pa je obiskoval puškarsko šolo, kjer se je kvalificiral za puškarsko obrt.

Že v mladih letih je Valentin Just spoznal socialno krivico, ki so jo doživljali delavci. Zato se je kmalu vključil v sindikalno organizacijo in socialistično stranko. Kot prepričan vokalista se je boril za pravice delavstva, predvsem na področju socialnega zavarovanja. V domačem kraju se je uveljavil kot komunalni politik in bil tudi mestni svetnik v Borovljah. Razen tega je deloval še v različnih družbenih organizacijah. Poklicno je dolga desetletja deloval na področju bolniškega zavarovanja in je najprej postal vodja okrajne bolniške blagajne v Borovljah, pozneje pa ravnatelj pokrajinske bolniške blagajne v Celovcu.

Valentin Just kot človek uživa izredno priljubljenost, ki si jo je pridobil s svojim doslednim pravičnim delom v poklicu ter kot velik idealist in požrtvovalni bорец za socialne pravice. Zato je bil tudi preganjan in večkrat zaprt. Med zadnjo vojno je bil v koncentracijskem taborišču Dachau.

Leta 1961 je šel Valentin Just v zaslužni pokoj, vendar je še vedno v središču naših dogajanj. Valentin Just se je v zadnjih letih uveljavil zlasti kot pisatelj. V svojih delih predvsem opisuje življenje ljudi v Borovljah in okolici. V svojih spisih je objektivno tudi do Slovencev. Valentin Just je tudi predsednik Avstrijsko-sovjetskega društva.

Ob petinsedemdesetem življenjskem jubileju Valentinu Justu iskreno čestitamo in mu želimo predvsem zdravja še na mnogo let!

Slovensko prosvetno društvo v Št. Janžu v Rožu vabi na PEVSKI KONCERT

zboru »Valentin Vodnik« iz Doline pri Trstu. Koncert bo v soboto 17. aprila 1971 ob 20. uri pri Tišlarju v Št. Janžu. Pevski zbor vodi Ignac Ota, ki je s svojim zborom dosegel že vrsto vidnih uspehov. K številni udeležbi na koncertu naših primorskih bratov vabi društveni odbor

Slovensko prosvetno društvo Radiše vabi na PEVSKI KONCERT

zboru »Valentin Vodnik« iz Doline pri Trstu, ki bo v nedeljo 18. aprila ob 15. uri pod vodstvom svojega dirigenta Ignaca Ote nastopil v dvorani pri cerkvi na Radišah. Ljubitelji slovenske pesmi prisrčno vabljeni!

O d b o r

Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA — Tone Svetina: UKANA —

si je najprej ogledal koč. Bila je stara, prislunjena h gredini skal, razjedenih od časa in vode. Dostop k njej je bil mogoč le v smeri, od koder sta prišla. Potem je obkrožil okolico koč v treh kolobarjih in se vrnil na rob skalovja nad koč. Najprej se je zatopil v obrabe zlizanega kamena in zvoltenega skalovja, ki je bilo podobno galeriji modernih kipov. Daleč naokrog se je razprostiral gozd, gore na zahodu pa so bile videti bliže in še zasnežene. Zaskrbljen je ugotovil, da so zelo visoke.

»Če deževje preneha, bova te gore prekoračila jutri. Za danes pa naj ima vojska, ki se je še kar dobro borila, odmor, ker je slučajno našla dobro mesto. Upam, da bi se tudi štab strinjal s to mojo odredbo.« se je samemu sebi nasmehnil, ker je odkril, da ima tudi poveljniške sposobnosti, čeprav precej zakmele.

Pomirjen se je vmil v koč. Upal je, da ju v dežju nihče ne bo motil. Ona pa je še vedno spala in na obrazu ji je igral izraz otožne veselosti. Vrnil se je v gozd in nanosil pred koč mnogo drv, da bi jih imela tudi čez noč. Potem je zakuril. Dim se je nad koč vijugal kot razcefrana zastava enote, ki se noče podati. Šarca je skozi okno nameril na stezo, če bi ju kdo presenetil. V vojni se mu je čut nezaupanja tako izostril, da se ne bi počutil varnega na še itako skritem končku sveta. Sklepal je: kamor lahko pritavam sam, lahko pridejo tudi drugi, in tako lahko pridejo tudi Nemci. Z Vojkom sta se tega načela vedno držala. Spomnil se je na četo, in stožilo se mu je po fantih. Ko pa je pogledal Ano, je bil zelo zadovoljen, da je sam z njo in da dež lije z neba. To pa zato, da si ne bi delal očitkov, ker nista krenila naprej.

Medtem ko je lomil in pripravljaval drva, je premišljeval o njej. Skrivnostna ženska. Kdo se ji more upreti. Celo Orlov, ki je vedno govoril o osebnih zgledah, je klonil. Ob misli nanj se je zganila mrznja. Klavmo je, če si ljubo-

sumen. S tem samemu sebi priznaš, da si slabši in tekmeč, da so boljši. Ne, ljubosumen nisem, ne morem pa biti brezbrizen, čeprav nisem malenkosten. Saj ga skoraj ni, ki ne bi klonil pred njo. Le Vojko morda ne, ta je preveč ponosen in vase zaverovan. Ženske prezira ali pa jih pomiluje. Gotovo pa je, da jih prav nič ne razume. To pa je za ljubezen premalo. Gotovo to dela zato, da bi se počutil močnejšega, ker se zaveda, da visimo na tenki nitki. Če je ne bi osumil, bi bila že v korpusu. Morda je dobro zame in zanj, da je bilo tako. Kdo ve? Potem je pomislil na to, če bi ju četa obsojala. Dosti se je govorilo o tem, da te stvari ne spadajo k boju. Toda kdo je, ki more prepovedati ljubezen? Kaj morem za to, če mi je bližje? Ljudje smo pač taki, da nam je nekdo bližji od drugega, nekateri pa so nam zopni že na prvi pogled. Rad jo imam, saj imam rad tudi zemljo, boj in vso tovarišijo v četi. Z vsem srcem sem z njimi povezan, nikoli jih ne bi izdal. Mnogo je ljudi, ki jim razen skrbi zase in svoje ugodje ni prav nič mar, in jim je vse, za kar se borimo in žrtvuemo, tuje. Ne pravimo jim zastoj, »zlata sredina«. Nihče jih ne preganja, sedaj hodijo v šole, po vojni pa bodo imeli veliko besedo. Sicer pa, kar se tiče ljubezni, je ne more urejati partija, ne s statutom in ne s programom, te stvari morajo ljudje urediti sami med seboj in v četi smo te stvari nekaj časa kar dobro urejali.

Pustil je Ano spati, dokler ni sama odprla oči in se vsa začudena zasmela v belino dneva, s curki dežja med odprtimi vrati. Ko je vstopil Primož z drvmi v rokah, je sedela na pogradu in se česala. Sledovi utrujenosti so ji izginili z obraza. Opravičevala se mu je zaradi dolgega spanja in tudi zato, ker je Primož gospodinjal. K ognju je bil že pristavil meso in spravil koč v red. Potem sta odšla za bajto h koritu, kjer se je s strehe natekla voda. Umila sta se in se prijetno osvežila.

Po jedi mu je preobvezala rano in oprala krvavo bluzo. Proti večeru sta zapahnila vrata, prepričana, da nikogar ne bo, ki bi ju motil. Sedla sta k ognju in nadaljevala z razgovorom, v katerem sta se drug drugemu izpovedovala že nekaj ur.

»Poslušaj, Primož! Orlov mi je povedal, da ti tudi pišeš. To je rekem nekam omalovažujoče, kar mi takoj ni bilo všeč. Dobesedno se je tako izrazil: — Menda nekaj čečka, ne pokaže pa nikomur. — To je bilo zlobno rečeno, in sem mu zamerila.«

»Naj reče Orlov, kar hoče. Dnevnik pišem. Bežne vtiše, zanimive misli, ki so mi nadomestile razgovore. Čital sem ga Vojku in Pajku. Orlov pa itak nima smisla za drugo kot za teorijo presenečenja ter za velik uspeh z manjšimi žrtvami.«

»Prosim te, Primož, preberi mi kaj! Tako si želim. Zakaj mi tega nisi že prej povedal?«

»Predalec sva si bila. Ti si brala dosti in dobre stvari, in splah ne vem, če bi bilo zate zanimivo,« je dejal, se sklonil in vzel svojo torbo. Iz nje je izvlekel močno obrabljen zvezek, zavil v celofanski papir, ga odmotal in začel po njem listati. Po gosto pisanih straneh se je sem in tja razlilo črnilo, kar je pričalo, da ga je zvezek spremljal na vojnih pohodih.

»Kaj naj ti berem?«

»Kar hočeš. Vse bom poslušala z veseljem.«

»Napisal sem tudi nekaj okornih pesmi in ti bom eno prebral.« Sedel je bliže k ognju in začel brati:

»Moje življenje je kakor reka v globokem koritu žalosti. Kri lije kamenje mojih spominov. Utaplja bolesti in hrepenenja.

KMETIJSKA ŠOLA V PODRAVLJAH:

OB ZAKLJUČKU ŠOLSKEGA LETA 70-71

■ Še vedno odprto vprašanje bodočega statusa slovenske kmetijske šole ■

Minuti teden so se zaprla šolska vrata za novim rododolcem, ki so med dvoletnim strokovnim šolanjem na kmetijski šoli v Podravljah pridobili potrebno znanje za uspešno reševanje proizvodnih in ekonomskih nalog, s katerimi se iz dneva v dan srečujejo naši kmetijski proizvajalci. Na svoje domove pa so odšli tudi učenci prvega letnika, ki so si v minulem šolskem letu osvojili temeljno znanje iz splošnih področij kmetijske panoge in katere čaka nadaljevanje strokovnega šolanja v prihodnjim šolskem letu.

Iz poročila, ki ga je na zaključni učiteljski konferenci podal ravnatelj kmetijske šole dipl. inž. Franci Einspieler, izhaja, da je bilo preteklo šolsko leto uspešno tako v pogledu na število učencev kakor tudi glede splošnega učnega uspeha, čeprav so se do ločeni činitelji v lanskoletnem jubilejnim plebiscitnem letu na vse načine prizadevali, da bi zavrlji dotok učencev na slovensko kmetijsko šolo.

Ravnatelj šole je ostro obsodil metode agitatorjev za nemške kmetijske šole, ki se pri svojih nastopih na dvojezičnem ozemlju Koroške največkrat poslužujejo lažnih, zato pa tembolj prepričljivih argumentov, s katerimi spravljajo slovensko kmetijsko šolo v povsem neenakopraven položaj. Številne naše ljudi so že zmedle parole kot so:

— da spričevala slovenske kmetijske šole v Avstriji nimajo veljavnosti;
— da absolventi kmetijske šole ne morejo opraviti pošolskih strokovnih izpitov, kot je n. pr. mojstrski izpit;
— da bodo morali vsi, ki so zaključili slovensko kmetijsko šolo, ponovno na šolske klopi, čim bo sprejet zakon o obveznem kmetijskem šolanju itd.

Med takimi in podobnimi nestvarnimi nastopi pa tudi ne manjka izpadov, ki so naperjeni proti učiteljem šole ali pa proti slovenski narodni skupnosti na Koroškem. Nestvarnost zgoraj imenovanih „argumentov“ odkriva že zgolj dejstvo, da so absolventi kmetijske šole v Podravljah ne le pripušteni nastopu mojstrskega izpita, temveč so to najvišjo strokovno preizkušnjo tisti, ki so bili zainteresirani, tudi že uspešno opravili.

Z opozorilom na obsojanja vredne metode nasprotnikov slovenske kmetijske šole pa nikakor ne odklanjamo načela konkurenčne borbe tudi glede pridobivanja učencev za strokovne kmetijske šole, v kolikor skrb za naraščaj izhaja iz enakopravnih izhodišč in te- ta vsebuje zgolj strokovni element. Odklanjati in najstrožje obsojati pa moramo nastope, pri katerih stoji v ospredju nacionalni element in ki imajo za cilj nacionalno odtujitev slovenskega kmečkera naraščaja.

Zato ponovno opozarjamo pristojne oblasti, da bi bil že skrajni čas, da uredijo vprašanje slovenske kmetijske šole, upoštevajoč ustavno zajamčene pravice koroških Slovencev, tako, da bo obstoječi šoli zagotovljena popolna enakopravnost tako v pogledu na status, kakor tudi v pogledu na javno finančno podporo.

S to zahtevo se je učiteljski zbor slovenske kmetijske šole z zaključne konference obrnil na zveznega kanclerja dr. Kreiskega in na koroško deželno vlado ter tako opozoril pristojne kroge in javnost na še vedno odprto vprašanje kmetijske šole v Podravljah.

SKRB SLOVENSKE KMETIJSKE ŠOLE ZA ČIM POPOLNEJŠO STROKOVNO IZOBRAZBO

Odgovarjajoč učnemu načrtu in potrebam sodobne kmetijske proizvodnje, ki današnje kmetovalce postavlja pred čedalje bolj zahtevna proizvodna in tržna vprašanja, so učitelji kmetijske šole v Podravljah tudi v preteklem šolskem letu zastavili vse svoje sile za čim popolnejšo teoretično kakor tudi praktično strokovno izobrazbo učencev — bodočih gospodarjev.

Teoretični pouk strokovnih predmetov so predavatelji v še večjem obsegu dopolnjevali z učnimi pripomočki, ki omogočajo ne le optično predstavo posredovane teoretične snovi, marveč tudi učinkovito povezavo teorije s praktičnimi prijemi kmetijske proizvodnje. Tem potrebam je služilo nad 1000 lastnih diapozitivov ter 96 strokovnih filmov, ki jih za potrebe strokovne izpopolnitve daje na razpolago ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo na Dunaju.

Kmetijska šola v Podravljah je tudi v šolskem letu 1970-71 gojila slike z naprednimi kmetovalci v obliki strokovnih ogledov njihovih kmetij ter tako nudila učencem možnost neposrednega spoznanja praktične ureditve sodobne kmetijske proizvodnje, kakor tudi proučitev specifičnih dejavnikov — tako n. pr. proizvodnih in tržnih činiteljev — ki v določenih proizvodnih prilikah vplivajo na ureditev kmetijske proizvodnje. Med drugimi so učenci obiskali tudi Kruščevo in Linčijevo kmetijo na Maščenici pri Bilčovsu, katerima sta vtisnila pečat sodobne kmetijske proizvodnje mlada absolventa kmetijske šole v Podravljah, ki sta lani uspešno opravila mojstrski izpit.

V preteklem šolskem letu so učenci podravelske kmetijske šole bili deležni tudi varilnega tečaja, ki so ga absolvirali v kmetijsko-tehničnem izobraževalnem centru deželne kmetijske zbornice v Celovcu. Enodnevni tečaj o sodobnem načinu podiranja in obdelave gozdnega drevja pa so v šolskem gozdu omogočili strokovnjaki iz Slovenije, ki so učencem prikazali in jih praktično seznanili s trenutno najbolj učinkovitim sistemom sečnje lesa.

Poleg rednega pouka je kmetijska šola v šolskem letu 1970-71 pripravila učencem posebna strokovna predavanja, ki so bolj izčrpnost kot to predvideva učni načrt obravnavala teme, kot so: „Praktična uporaba metode linearnega programiranja v kmetijstvu“, „Pomen in naloga proizvodnih skupnosti“, „Specialna vprašanja uporabe mineralnih gnojil in zaščitnih sredstev“ i. dr.

PESTRO ŽIVLJENJE UČENCEV V IZVENŠOLSLEM ČASU

Tudi na izvenšolskem področju je bilo šolsko leto 1970-71 zelo razgibano in pestro. Naj opozorimo le na nekatere dejavnosti, ki jih je razvijala bodisi uprava šole, bodisi učenci sami. Kakor v prejšnjih letih, je šola tudi v preteklem šolskem letu pripravila učencem šoferski in plesni tečaj. Za oba tečaja so se učenci živahno zanimali, za šoferski tečaj iz vsakdanje potrebe domačih posestev, za plesni tečaj pa iz potrebe po enakopravnem nastopanju in uveljavljanju v družabnem življenju.

Posebno aktivnost so učenci razvijali na glasbenem in pevskem področju. Z lastnim, zelo temperamentalnim inštrumentalnim ansamblom so nadarjeni muzikanti vnašali dinamičnost in domačnost ne le v vsakdanje življenje na šoli, temveč so se s poskočnimi slovenskimi vitami predstavili tudi širši javnosti v reportaži, ki jo je o kmetijski šoli v Podravljah prinesel slovenski oddelček celovškega radia.

Tudi šolski pevski zbor je v življenju učencev na šoli razvijal izredno aktivnost. Pogostokrat je v prostem času tako na šoli kakor tudi ob priložnosti obiskov na sosednjih kmetijah zadonela slovenska pesem, ki je izpričala doveznost učencev za ubrano pejsje, hkrati pa opozarjala tudi na strokovnjaka, ki je tekom šolskega leta oblikoval in „pilit“ glasove mladih ljudi.

Naj omenimo še, da so ob koncu šolskega leta kmetijsko šolo v Podravljah ponovno obiskali zastopniki tovarne gnojil v Rušah. V zanimivem in koristnem pogovoru so učence seznanili z značilnostmi kmetijske proizvodnje v Sloveniji ter jih tudi letos bogato obdarili s strokovnimi in leposlovnimi knjigami. Kot poseben poklon pa so strokovnjaki iz Ruš zagotovili učencem slovenske kmetijske šole organizacijo in gmočno podporo večdnevnega poučnega izleta v Slovenijo.

UČITELJSKI ZBOR ZAHTEVA:

Čimprej je treba rešiti

vprašanje slovenske kmetijske šole

Z zaključne učiteljske konference na Slovenski kmetijski šoli v Podravljah je učiteljski zbor naslovil na zveznega kanclerja dr. Kreiskega in na koroškega deželnega glavarja Simo pisma, v katerih ponovno opozarja na neurejeno vprašanje slovenske kmetijske šole.

Kanclerja dr. Kreiskega učiteljski zbor spominja na zagotovilo, ki ga je dal predstavnikom slovenske narodnosne skupnosti na Koroškem dne 18. 12. 1970, ko je obljubil ustanovitev javne kmetijske šole s slovenskim učnim jezikom. Ta obljuba, v kateri je slovenska narodnosna skupnost videla dokaz pripravljenosti nove vlade za pozitivno reševanje svojih v državni pogodbi zajamčenih pravic, do danes ni bila izpolnjena.

V pismu na obe slovenski organizaciji na Koroškem je potem kancler dr. Kreisky zastopal mnenje, da zvezna vlada ni pristojna za ustanavljanje javnih kmetijskih šol. Učiteljski zbor poudarja, da gre v primeru slovenske kmetijske šole za izpolnitev določil državne pogodbe in to v celoti spada v pristojnost zvezne vlade.

„Zato Vas prosimo,“ je rečeno v pismu učiteljskega zbora zveznemu kanclerju dr. Kreiskemu, „da vprašanje ustanovitve javne slovenske kmetijske šole ponovno skrbno proučite in najdete rešitev, da bo obstoječa zasebna šola tako glede javnega statusa kakor tudi glede finančne podpore s strani države oz. dežele enakovredna z ostalimi kmetijskimi šolami na Koroškem.“

Pismo, naslovljeno na zveznega kanclerja dr. Kreiskega, je učiteljski zbor v prepisu poslal tudi koroškemu deželnemu glavarju Simi s prošnjo, da v smislu večkrat izražene zagotovitve, da deželna vlada podpira težnje koroških Slovencev glede ustanovitve javne slovenske kmetijske šole, zastavi svoj vpliv pri zveznem kanclerju v smislu pozitivne in čimprejšnje rešitve tega še vedno odprtega vprašanja.

UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA — Tone Svetlina: UKANA

S peskom pozabe zasipa edino ljubezen.
Nalivi strasti razgaljajo tajne sledove v kamenju,
ki jih nihče ne zna brati,
ki jih tudi sam ne znam brati.
Toda reka jih neutrudno zasipa
in teče v neznanu morje k neznanemu cilju.

Vsak na svojem bregu te reke stojiva.
Imava isto nebo
in vsak svojo zemljo,
ki jo reka požira
pred najinimi očmi.

Oči obračava k nebu,
roke stezava preko reke,
noge nama zemlja priklepa
z lepljivimi rokami.

Krvava svetloba je oslepila oči.
Reka odnesla utrujene roke
in zemlja naju požira.
S temnimi žreli.

Oblaki so pogasili ognje ljubezni
v škrlatni jeseni.
Drevje joče slapove listja
v mrtvo naročje zemlje.
Lepo je gledati v nebo
in v ognje jeseni.
Lepo je umreti in pasti
trudno v naročje zemlje.
Kot listje, ki ga joče jesen.

Zamaknjena ga je poslušala. Ko je končal in pre-
molknil, pa je dejala: „Kako žalostne misli!“

Listal je po dnevniku in še nekaj izbral: „Prebral ti bom nekaj, kar sem napisal zate, takoj ko si prišla, vendar sem se premislil in ti nisem pokazal.“

Vznenmirjena ga je gledala, on pa je bral z resnim, nezpremenjenim izrazom:

„Vse, kar je porojeno iz teme mojega dne, naj ostane v meni, za oči sveta nevidno, zame pa živo, prisotno. Najlepše je najbolj skrivnostno in tudi najgloblje. Ker je to del mene, ker sem to sam. Tiho se vsiplje sneg med golo drevje, ki steza veje v nebo kakor roke, ki ne vedo, kaj prosijo. Tudi mi največkrat ne vemo. Sneg pada, duh tvojih las je kakor pomlad, ki veje v otožnost jeseni z vonjem pisanih rož. Si kakor zemlja, ki mora roditi, slutim te, ko drhtiš kot nepreorana zemlja. V tvojih očeh je odsev zvezdnatega neba, ne nagledam se ga nikoli. Ne vem, kaj je za njim, toda gledam ga, ker je lep. Ob tebi izgubi čas svojo vrednost in morda tudi smisel. Neskončno prijetno je biti s teboj. Ti si čudovito dekle in kaj je to čudovito? Lepo in vzvišeno hkrati. Sneg zasipa stopinje najine sledi. Naj jo zasuje. Naj nama nihče ne sledi.“ In še nekaj o ljubezni:

„Sprajšujem se, kaj je ljubezen. Mislim, da je ljubezen moč, ki nas prerašča, ne moremo je dojeti in ne razumsko obvladati. V mojem primeru je podzavestni upor proti smrti in času, ki ubija človeka v nas. Je tudi hja za odmevom lastnega klica po obalah samote. Zame je vizija pozabe. Iz iskanja svojega jaza. Čustvo, v katerem zaradi enega človeka lahko ljubiš vse ljudi, ves svet in življenje samo. Zato bi rad ljubil. Pa me izžiga ogenj sovraštva. Bojim se, da postajam pepel, ki ga bo veter raztrnil.“
In nekaj o sebi:

„Bil sem vedno samoten. Vendar ljubim ljudi, ki jim hrepenenje ni tuje. Ljudi, ki so sposobni ljubiti dobro in sovražiti zlo. Rad bi bil potok, ki si strugo izdolbe sam in

teče po svojem k svoji reki. Ljubim neskončno svobodo gozdov. In ognje upora. Rad bi bil plamen v tem velikem požaru sveta. Ljubim krepost in voljo k poginju. Rad sanjam o visokih, belih samotnih gorah in o skrivnostnih tišine pod vrhom. In o svoji samotni sledi k vrhu.“

Predahnil je in se nasmehnil samo z očmi: „Vse to sem napisal na pohodih in v borbah. Dolgo časa sem nekatere misli nosil v sebi, dokler se niso rodile. Včasih se mi zdi, da se mi kakšna misel utrne, potem jo pozabim. Potem se kdaj vrne ali nikoli. Misel je otrok razpoloženja. Zato jih moram napisati, če nočem, da se zgubijo. Misli so kamni tvojega doma. Voda tvoje reke, zrna tvojega kruha. Čustva so plameni tvojega ognja. Brez njih se ne da živeti. Brez njih bi bilo življenje mrzlo, podobe brez senc, svet pa siv in puščoben. Za Orlova, za Fazana in njima podobne je to čekarija, ker žive samo od povelj, ki jih sprejemajo in dajejo, od močnika in mesa. Po svobodi pa bodo živeli od položajev. Poznam tudi takšne, če bi jim prebiral svoj dnevnik, bi gotovo dejali: tega je treba postaviti pod marksistični mikroskop. To pisanje je zmedeno, človek je konfuzen. Še en odstavek o nama li bom prebral, potem pa bom nehal. Pišem tudi druge stvari, ki pa bi te brez potrebe zamorile.“

„Oh ne, Primož, lahko mi bereš, kar koli hočeš, do jutra te bom poslušala z odprtimi očmi.“

In bral je:

„Bila je z menoj na izvidnici. Gazila sva sveže zapadli sneg. Zvezde so bile mrzle in visoke. Hodila je kot srna lahkotno in se vznemirljivo gibala v bokih. Sih strasti me je spreletavala, bojim se, da mi je preveč blizu. V dolini so utripale luči kamionov kot oči roparjev-velikanov, ki gredo na lov.“

Leživa v senu. Hlad moje duše čuti toploto njenega te-

PLANTAŽA

LUDVIK MRZEL

Plantaža je bila eno najlepših imen, kar jih je bilo zvezano z zaposlenostjo ljudi v taborišču. Obdelovanje zemlje, gojitev rastlin, pospravljanje plodov — to so opravki, ki utegnejo biti tudi človeku v najtežjih okoliščinah v uteho. Toda svečeniki uničevanja in smrti so znali tudi iz prijetnega dela napraviti muko. Človek v taborišču je bil slabši od predmeta brez cene, ki ga lahko vsak čas zavrže — saj je bilo v narodih, ki so se hunskega kopitu stavili po robu, brez konca in kraja ljudi, pripravljenih, da se bore in žrtvujejo za svobodo, in vsej tej neskončni množici je bil Hitler namenil žico nemškega rajha in smrt. Vse delo se je opravljalo z rokami, s trošenjem človeške sile, ki sta jo hranili voda in repa. Več kot šestdeset hektarjev zemlje so jelniki pomlad za pomladjo prekopavali z lopatami, človek je vozil težko natovorjene parizarje, človek je vlekel cementni valjar po mladih grudah. Sonce in dež sta neusmiljeno tila na nas, oblečene v progaste jelniške uniforme iz papirja ali v cape pomorjenih Židov, grenke kaplje so padale s čela, kapi so kričali na nas. Toda do mreže je bilo vendar nekaj prostora okrog človeka, nebo se je pelo od obzorja do obzorja, pljuča so dihala zrak in v ogonih je poganjaj regrat, ki si ga lahko izpulil v skrivni minuti, da ga na bloku okvasiš s kapljo umetnega kisa in si prirediš kratjevske večerje, ki je vanjo z zavidanjem strmelo sto gladnih oči.

V teh letih strahote je človek imel na prebiték prilike, da se do dna razgovori sam s seboj, da razmisli o poslednjih rečeh, in ko se je tako od blizu srečaval s smrtjo, mu je nazadnje ni bilo niti malo mar. Misel na smrt nam ni več jemala miru. Z lahkoto smo zavrgli vsak bridek spomin, veseli smo bili, da naše stopinje še šume v pesku na poti in v travi na ledini, ki jo je bilo treba pripraviti za setev. Rajši nismo razmišljali o tem, kod šumi ta korak. Še zadnje pomlad, ko so v Wildparku kopali ledino za saditev krompirja, je Rogler, kapo gradbene komande, ko pes prežal na udarce sleherne lopate — iz strahu, da ne zadene na katero izmed trupel, zagrebenih plitko pod vrhno plastjo. Zemlja, ki smo hodili po nji, je bila nekoč močvirje, ki so tisoči in tisoči nemških komunistov, Židov, Poljakov, Rusov in drugih ljudi iz Evrope in z Balkana položili svoja trupla vanj, da ga pomagajo izsušiti, da na zapuščenih barskih pašnikih razrahljajo grede, ki se je na njih razbohotilo na tisoče vrst zdravih in strupenih rož in zelišč — rož in zelišč, ki so jim listi in cvetovi črpali sokove iz blede človeške sokrvice in rdeče krvi. Ne vem, ali je bila samo legenda, ali je bilo resnično izročilo, da je prst na plantaži, ki je v nekaj letih zrastle iz močvirja, znesena z vseh koncev sveta, do kamor je seglo kopito Hitlerjevih krdel. Poljaki so trdili, da je tudi zemlja z njihovih ravnin, ki je nasadom dajala tako bujno rast. Plantaža je v resnici od grede do grede menjavala barvo, krhkost in sočnost prsti in rodila je, rodila, čeprav smo več kleli vanjo, kakor obračali grude na nji. Bila je to prekleto, a vse je kazalo, da tudi začarana zemlja.

In kakor zemlja se je zdelo začarano dahavsko nebo. Sonce se je v svojih sferah čudežno poigravalo z vsemi barvami, ki si jih more izmisliti razbrzdana umetniška fan-

tažija, kadar je vzhajalo, kadar se je vzpenjalo v zenit in je v dolgih jelniških popoldnevih počasi, po polžje počasi lezlo v zaton. Veter, ki je padal od Alp, je z juga še v globokem poletju prinašal hlad in mraz, da se je dež v ozračju zgoščal v sodro in sneg. In oblaki — čudoviti oblaki, ki so se v njih prelivali vsi mavrični prameni sončne luči, da so jih prihajali loviti na platno mladi slikarji iz daljnih dežel. Bilo je lepo, občudovano nebo, a bilo je lepo samo kakor hladno lepi obraz mlade esesovske vdove, ki je menila, da mora z mržnjo do človeka maščevati smrt moža, ki je padel kot ropar in morilec, bilo je kamenito kakor srce poveljnika taborišča.

Onkraj mreže, ki nas je ločila od širjave tako imenovane svobode, so se daleč daleč pod obronke predalpskih gričevij raztezali veliki, zeleni pašniki in košenine. V poletnih dnevih so po močvirnih travnikih za kosci hitele mlade grablje, bavarska dekleta v velikih, širokokrajnih slamičkih, ki so se jim dolge kite usipale na rame izpod njih. In kadar so starejše ženice, pobožne, a strahovane od težkega škornja, ki jih je tiščal k tlom, po stezi prišle mimo, so na tihem po-

molile očenaš za nas. Prav do smrekovih gozdov, ki so temni zastirali obzorje proti Schleissheimu in Münchnu, so iz alpske strani rade prihajale v goste trume srn, se plašno ozirale v mrežo, ki nas je ločevala od njih, in bežale iskat paše drugam. Divji zajci so mnogokrat z daljnega polja zašli v naše grede, jate močvirnih galebov so kričale nad nami, pribe, prepelice, jerebice so prhutaje odfrkotavale iz razorov, kadar se je približal človek, škrančki so od jutra do večera žvrgoleli pod nebom. V toplih poletnih dneh, praznikih ljubezni, so na samotnih njivah ptice pletle svoja gnezda. Niso mogle stutiti, kdo biva tod, in so svoje najdražje zaupale varstvu zelenja in cvetočih barv. A ko smo pod jesen prihajali žel in se je ostrina naših srpov bližala svetlišču njihovega obstanka, so matere z blaznimi kriki prhutale nad nami in nas rotile, da prizanesemo zarodu. Toda moritev je nekaj strašnega — meč, ki ga je rabelj vihtel nad ljudmi, je polagoma prešel vanje — in delavci na plantaži so stikali za gnezdi ko psi. Želi smo timijan, to čudežno rastlino, ki po cerkvah daje vonj najsvetejšemu. Iz temnega zeleniva njive pred nami je prhnila priba v zrak in obupno vekaje v širokih lokih zaokrožila nad nami. Njena zaskrbljenost je izdala gnezdo z mladiči, ki smo v hitrih zamahih želi proti njemu. A vodja naše skupine, delavec iz Lodza, komunist, je šel, na njivi zraven odlomil ribezljevo vejo in jo zasadil kraj gnezda v opomin, da ga moramo s svojimi srpi obiti, da moramo pribjemu domu pustiti prostora. Po risje je gledalo nekaj parov oči, toda želi smo mimo, oloček timijanovega grmičja je ostal sredi strnišča, mladim v zavetje. In ribezljeva veja je bedela nad gnezdom, kakor naš prapor — prapor človeka, ki morda nima mnogo pravic, ima pa vsaj pravico do življenja.

Bujna je bila rast, glasno, veselo je bilo življenje v naravi okrog nas, a to življenje je kipelo iz tisočerihi smrti pod rušo. Prejšnja leta so na plantaži ubijali, kakor po vseh dahavskih komandah. Ko je v ranem jutru kolona izmučenih, izstradnih težakov skozi vrata taborišča odhajala na delo, so esesovci in kapi imeli točne ukaze poveljstva s seboj, koliko življenj naj pade ta dan. In potem so jih ubijali po malem od jutra do noči, med delom — esesovci s strelji in kopiti pušk, kapi s kamnom in kijem. Ko se je opoldne kolona vračala z dela, so živi nosili mrle in polmrle s seboj, a pred obzidjem taborišča so jih odlagali ob cesti, da počakajo njihovega povratka. Cesta je bila odprta

Če ljubiš cvetje in gore

**Če ljubiš cvetje in gore,
strmine skalne in vrhe,
vesel odhajaj iz dolin
visoko gor na vrh planin.**

**Tam cvet planinski je doma,
v grmovju skrit se ti smehlja,
od belih skal je ves sveleč,
od sonca pa je kar blesteč.**

**Če ljubiš petje vrh planin,
odpravi se in pojdi k njim,
kako, kako boš tam vesel,
prav srčno boš še sam zapel.**

**Oj le, oj le na vrh gore
kdor srečen ni, tam sreča je,
vesel se vrnil boš nazaj
in še želel v planinski raj!**

javnemu prometu — tako se je ta pomor brez sramu in brez spotike vršil pred očmi vsega nemškega sveta. Ko so se vračali od obeda, so delavci pobite tovariše vnovič naložili na pleča ter jih odnesli na njive in grede nazaj. Niti mrtev ni suženj smel prekiniti svojega delavnika. Sleherni večer je trupla žrl krematorij.

Rogler, kapo gradbene komande, je bil človek posebne sorte. Ves v težkih, nerodnih sklepih, krivonog, roke je rad držal v hlačnih žepih, da so mu komolci štrleli daleč od bokov, oči povešene k tlom, cigareta v režečih se ustih. Še kadar je stal med ljudmi, je okrog njega zavela samota. Malo se je govorilo o njem, samo to smo vedeli, da je ubijal, pa da se je zakrknil vase, le od časa do časa je iz njega bruhnil blazen bes. Ne pomnim, da bi ga bil kdaj videl z Raschem, kapom prve ledine, njegovim pajdašem iz preteklih dni. Kapo Rasch — bil je menda nekakšen strojnik z Dunaja — je bil na videz povsem drugačen človek. Lep, vitek mož pri petdesetih, pod bujnimi črnimi lasmi pravilen, lep obraz s slokim nosom — Poljaki so ga bili krstili za Abraba. Bil je eden najstarejših kapov na plantaži in njegovo ime so najbednejši iz evropskih narodov gotovo raznesli na vse štiri strani sveta, da ga vetru dopovedo, da ga poznim pokolenjem zapišejo v svarilo in opomin. Še predlanskim je kapo Rasch ubijal, kamor je stopil, še lani je bil, še zadnje pomlad je kričal na ljudi. Zdaj gre vojna h koncu, nemške horde se razbite vlečejo domov in tudi kapo Rasch se je umaknil vase. Ne da več glasu od sebe, kakor senca se vleče med gredami visoke papeževske sveče, v križu zlomljen od revmatizma, da leze v dve gube. Človeška vest je premajhna, da bi mogla podržati tehtnico za Raschev zločin — revmatizem mu je rahlo upognil hrbeč. Takole se vleče po plantaži, ne upa si v bolnico, v revir — tam so stari španski borci za strežaje in prežijo, kdaj jim takšnale težka riba, kakor je Resch pade v roke, da ji na tihem zavijejo vrat. Vlači se nad gredami, s tinkturami, ki mu jih prinašajo njegovi stari komplici, na skrivaj drgne razbolele sklepe, drgne in maže — toda zločina, ki se kakor nevidna senca plazi za njim, ki se mu je zažrl v sklepe in telo, ne more izbrisati: na teje plantaži, med temile gredami, pod temle nebom, pod pesmijo tehle škrančkov je kapo Rasch po naročilu svojih fašističnih gospodarjev ubil tristo ljudi, tristo nedolžnih, preganjanih, nebranih ljudi. Zdaj se vleče med gredami, stokrat bolj preklet od zemlje same — zakaj zemlja je popila kri in z njo pognojila rast, v kapu Raschu pa vest ne more poravnati računa, samo revmatizem je v dve gube zlomil njegovo telo.

In kadar gre mimo, se tristo živih ljudi, ki še delajo pod njim na plantaži, obrne stran in vsak zase tiho prekolne njegovo ime. Tiha kletev — to je zadnje orožje, ki jim je za električno žico taborišča ostalo v rokah, toda onstran mreže, tam izza obzorja, tamkaj od vzhoda, se že razliva prvi smehljaj svobode — od tamkaj prihaja veliki obračun.

